

Trianontól Bledig: a magyar királyi honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között

DOI 10.17047/HADTUD.2019.29.3.15

Az első világháborút Magyarország számára lezáró trianoni békeszerződés katonai következményei katasztrofálisak voltak, amelyek a fegyveres revízió lehetőségét kizárták. Ezért a magyar hadvezetés arra törekedett, hogy az ország fegyveres potenciálját újra visszanyerhesse. Ezt a törekvést 1920–1938 között mind a szövetséges ellenőrzés, mind az országot sújtó gazdasági nehézségek egyaránt akadályozták.

1919 tavaszán már Károlyi Mihály kormánya is készült – a békekötéskor képviselendő katonai álláspontra. Alapvetően sorozott, esetleg az első néhány évnyi (1919–1922) moratórium időszakában önkéntes hadsereget képzeltek el. A határok változásával még nem reálisan számító tervben Magyarország 15 millió fős lakosságára 150 000 fős haderőt irányoztak elő.¹

A Károlyi-kormány bukása után, a Tanácsköztársaság időszakában megkötött német, majd az osztrák békeszerződés azonban a legrosszabb forgatókönyveket is felülírta. Ezekből láthatóvá vált, hogy igen szigorú megkötésekre számíthat Magyarország.

A Tanácsköztársaság bukása után a hatalmat 1919 őszétől megszerző ellenforradalmi vezetés szintén készült a szövetségesekkel megkötendő békére. A párizsi békekonferencián 1920 januárjától részt vevő magyar küldöttség előzetes jegyzékkel készült a tárgyalásokra. A magyar kormány számára hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a várható szerződés – Ausztriához hasonlóan – igen csekély, a modern hadviseléshez szükséges fegyverzet nélküli haderőt fog engedélyezni, a határőrizet és a belső rend fenntartása céljából.

---

¹ A Magyarország véderejének szervezete a jövőben c., 1919. március 6-i keltezésű koncepció már számolt a hadiipar esetleges felszámolásával. Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár HL HIM HL): Tanulmánygyűjtemény 1970. Magyarország lakossága az 1910. évi népszámlálás idején 18 264 500 fő volt.

A trianoni békeszerződésben a haderő tekintetében előírányzott legjelentősebb korlátozások a következők voltak:

- Magyarországon meg kell szüntetni a hadkötelezettséget, kizárólag zsoldos-hadsereg tartható fenn.
- A hadsereg teljes létszáma legfeljebb 35 000 fő lehet, a katonai iskolák hallgatóival és a civil alkalmazottakkal (1300 fő) együttesen, amelyből a tisztek aránya 1/20 (1750 fő), altiszteké 1/15 (2334 fő) lehetett.
- A magyar hadiipar teljesen megszűnik, kizárólag egy állami vállalat gyárthat hadfelszerelést, a szükséges pótlások biztosítására.
- Magyarország nem tarthat páncélos-, repülő-, léghajózó egységeket. A meglevő, és gyártás alatt álló minden eszközt át kell adni a szövetséges hatalmak képviselőinek.
- Magyarország nem tarthat haditengerészeti egységet, folyami flottillája mindösszesen három hajóegységből állhat. Az e felett meglevő, és az építés alatt álló minden úszóegységet át kell adni a szövetségeseknek.
- 10,5 cm feletti űrméretű löveg nem engedélyezett.²

A magyar béketárgyaló delegáció által megfogalmazott módosítási javaslatok közül a 102–143. cikket felölelő katonai rendelkezések közül mindösszesen néhány jelentéktelen változás került be a békeszerződés végleges verziójába:

- A hadiipari termelés összevonásának Szövetségesek által megfelelőnek talált határidejéig az Ellenőrző Bizottság által kijelölt több üzemben is végezhető.
- A csendőrség, rendőrség létszáma az 1913-as értéken felül emelhető, ha az Ellenőrző Bizottság helyszíni szemléje azt elégtelennek találja.
- A dunai flottilla számára engedélyezett 3 naszád száma növelhető, ha az Ellenőrző Bizottság helyszíni szemléje azt elégtelennek találja.³

A magyar haderő így, 1921 júniusával áttért a békeszerződésnek megfelelő hadrendre. Az ország katonai közigazgatási központjaiban felállított hét vegyesdandár több hadrendi elem szervezését tette lehetővé, a fegyvernemi arányok kedvezőbb kialakítása mellett. Különösen fontossá attól vált e lehetőség, hogy az önálló tüzérsztyály, autós-géppuskás és ágyús osztályokkal szemben az ellenőrzés óvást emelt.⁴

A magyar hadszervezés

a Szövetségekői Katonai Ellenőrző Bizottság időszakában (1921–1927)

A Szövetségekői Katonai Ellenőrző Bizottság megalakítása

Az magyar Országgyűlés által 1921. július 26-án elfogadott XXXIII. törvénnyel lépett életbe a trianoni békeszerződés Magyarországon. A katonai rendelkezések végrehajtását

2 A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully S/S.-ben 1920 januárius–március havában. Budapest, 1920. I. k. (a továbbiakban: MBT I.) 509–515. o.

3 MBT I. 518. o.

4 HM HIM Hadtörténelmi Levéltár I. 89. VKF 1929. 1. o. Hr. 1999. Folió 36., 52. A honvédség fejlődése a katonai ellenőrzési időszakban. (A továbbiakban: Hf.)

a Szövetséges és Társult Főhatalmak részéről az e célból Budapesten felállított Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság (a továbbiakban: SZKEB) felügyelte, a tervek szerint mintegy három hónapig – a hadsereg békeszerződés szerinti átállásának várható idejéig.⁵ Az ellenőrzést a négy főhatalom katonai képviselői vezették:

- Olaszország: Ernesto Mombelli vezérőrnagy,
- Franciaország: Jean-Caesar Graziani vezérőrnagy,
- USA: Harry Hill Brandholtz vezérőrnagy,
- Nagy-Britannia: Reginald St. George Gorton dandártábornok.

A Misszió működését 1919. augusztus 12-én kezdte meg, vezetőjét napi rotációban váltották.⁶ A bizottságnak joga volt a békeszerződés bármely pontjának végrehajtását az ország területén bárhol ellenőrizni. A működési feltételeket, továbbá az ellenőrzéshez szükséges dokumentumokat, információkat a magyar kormány volt köteles biztosítani.⁷ A békeszerződés életbe lépését követően, a 137. cikk szerint a Bizottság feladata „[...] különösen az, hogy a Magyar Kormánytól a lőszerkészletek és raktárak elhelyezkedésére, valamint a fegyver-, lőszer- és hadianyagműhelyek vagy gyárok elhelyezésére és működésére vonatkozó közléseket átvegye”.⁸

Az 1921-ben lefolytatott ellenőrzések során sem a Fegyverzeti, sem a Létszám Albizottság nem talált kirívó szabálytalanságot. A magyar honvédelmi minisztérium részéről minden szükséges információt megkaptak.⁹

A magyar haderő átszervezésének folyamata során az ellenőrzés hangsúlya egyre inkább áttevődött a haderő számbeli és szervezeti korlátozásának ellenőrzésére. Ennek a törekvésnek igyekezett érvényt szerezni a Nagykövetek Tanácsa 1921. december 2-i határozata, amely a magyar kormány többszöri kérése ellenére sem járult hozzá az általános hadkötelezettség fokozatos (először 12, majd 6 év moratórium után kért) felfüggesztéséhez. Az így bevonultatott állomány leszerelésére 1922. februárig adott határidőt.¹⁰ A közbiztonság megteremtése és a polgárháborús veszély elhárítása érdekében – látva a személyi feltöltés nehézségeit – bizonyos

5 A szövetséges delegációkat vezető külügyminiszterek 1919. augusztus 4-én határozták el a négy tábornok vezetésével felálló SZKEB kiküldését Budapestre, amelynek a feladata volt, hogy „... felügyelje a fegyverszünet rendelkezéseinek végrehajtását, készítsen jelentést ennek jelenlegi állásáról és a várható fejleményekről, vegye fel a kapcsolatot a román és a szerb hadsereg főparancsnokaival és adjon utasítást számukra új, korlátozott megszálló feladataikról”. Szabó Mária: Magyar–olasz kapcsolatok az első világháború után. Guidó Romanelli magyarországi küldetése (1919. május–november). Századok, 2007. 132. o.

6 Brandholtz, Harry Hill: Napló nem diplomata módra – Román megszállás Magyarországon. Budapest, 1993. 27. o.

7 A magyar hatóságok tevékenységét a Bizottság irányában a 5715/1921. sz. rendelet szabályozta. Országos Törvénytár 1921/14. sz.

8 Uo.

9 Nehezményezték ugyanakkor, hogy az ellenőrök kizárólag a kijelölt összekötő tiszteken keresztül tudtak kommunikálni az ellenőrzött szervezetek parancsnokaival, akik csak magyar nyelven voltak hajlandóak beszélni. További panaszra adott okot az ellenőrző bizottságok utazásainak előzetes bejelentési kötelezettsége. Erről bővebben lásd: Serfőző Zoltán: A Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság és az 1921–22-es magyar honvédelmi törvények. Acta Universitatis Szegediensis: Acta Historica, Tom. 102. (1995.) 59–68. o.

10 Ua. 63. o. A valóban önkéntesen jelentkezők létszáma 1921-ben mindösszesen 200 fő volt! Hf, fólió 37.

kérdésekben még a SZKEB is hajlott a fenti feltételek lazítására. Javasataik a Nagykövetek Tanácsánál rendre megfeneklettek.¹¹

A békeszerződés szerinti átálláshoz szükséges, a haderőről szóló 1921. évi XLIX. törvényt végül 1922. február 7-én fogadta el a magyar országgyűlés.¹² Az új keretek és a hadkiegészítési rendszer azonban nem állt összhangban a magyar katonapolitikai célokkal, amelyek a kezdetektől fogva a fegyveres erő megtartását és a békeszerződés lehetőség szerinti revízióját irányozták elő.

A rejtés időszaka I. – Létszám, hadszervezet

A magyar minisztertanács 1921. január 3-án meghozott határozata szerint az ekkor még 85 000 fős nemzeti hadsereg radikális, 35 000 főre történő csökkentését a karhatalmi és egyéb rendészeti szervek, fegyveres testületek felfejlesztésével kívánta ellensúlyozni. E szervezeteknél állították fel már 1921 februárjától kezdve azokat az alakulatokat, amelyek a honvédségen belül a létszám- és fegyverzeti korlátok miatt nyíltan nem voltak megszervezhetők. Ekként jött létre:

- a rendőrség keretében az ún. „rendőrtartalék” (3500 fő);
- a csendőrségen belül a „csendőriskolák” (200 tiszt és 9000 fő legénység);
- valamint a megváltozott határokra való hivatkozással újonnan felállított vámőrség (900 tiszt és 5000 fő legénység).¹³

A felsorolt fegyveres testületek szükségességének megindoklása nem ment minden nehézség nélkül, de a létszámok terén adott engedményekkel végül sikerült ezeket a Nagykövetek Tanácsával is elfogadtatni.¹⁴ A békeszerződés által engedélyezett 1750 fős tiszti létszám nyilvánvalóan nem volt elegendő az ország önvédelmi képességének biztosítására, így a hadsereg legértékesebbnek ítélt állományát főként más minisztériumoknál rejtették el. Ez azonban szükségszerűen a csapatvezetési képességek csökkenéséhez vezetett.¹⁵

Az ellenőrzés a hadsereg részére adminisztratív célból 1300 fő polgári alkalmazottat engedélyezett, így az ezen felüli állományt szintleg más minisztériumokhoz helyezték át.¹⁶ Erre néhány példa:

- Vallás és Közoktatási Minisztériumhoz:
  - katonai középiskolák és internátusok,
  - Térképészeti Intézet.

11 Tóth Sándor: A Horthy-hadsereg szervezete (1920–1944) I. Hadtörténelmi Közlemények, 1958. 1–2. 53. o.

12 1921. évi XLIX. törvénycikk a m. kir. honvédségről. Bővebben lásd: Serfőző, im. 66–68. o.

13 Hf. Fólió 44.

14 A rendőrség létszámát a háború előtti, területarányosan reális 4000 fő helyett 12 000 főre sikerült feltornáznia. A csendőrség létszámát azonos módszerrel a 3000 fő helyett 18 084 főre kérték megállapítani, de végül „csak” 12 000 főhöz járult hozzá a Nagykövetek Tanácsa. A vámőrség létszámát 8288 főre kérték, és 7500 főre engedélyezték. A folyamőrség esetében kiharcolt 3420 főt és 9 úszóegységet a gazdaság ekkori gyenge teljesítő képessége miatt fel sem tudták tölteni. Hf. Fólió 45–46.

15 Hf. Fólió 41.

16 Hf. Fólió 50–52. A korlátozás egyszerűen nem vette figyelembe azt a tényt, hogy egy kisebb hadseregnek is ugyanazokra a szervezetekre és intézményekre van szüksége, mint egy nagyobb haderőnek.

- Pénzügyminisztériumhoz: katonai épületek fenntartása.
- Kereskedelmi Minisztériumhoz:
  - ruházati, felszerelési raktárak,
  - Légügyi Hivatal, ezen belül „légi csendőrség”.
- Népjóléti és Munkaügyi Minisztériumhoz:
  - egészségügyi intézmények,
  - népgondozó hivatalok.
- Belügyminisztériumhoz: karhatalmi szervek élelmezése.
- Földművelésügyi Minisztériumhoz: lótenyésztő intézetek.

A rejtés elvét jól illusztrálja a mozgósítási szervezet elrejtése. A kiegészítő parancsnokságokat a vármegyei katonai parancsnokságokba olvasztották be, amelyeket a Népjóléti Minisztérium alá szerveztek ki. Az immár „népgondozónak” nevezett intézmények „... működése különböző humánus ténykedésekkel volt elleplezve (hadisír, nyugállományú tisztek nyilvántartása, rokkantak és hadiárvrák ügyei stb.)”.¹⁷

A vezérkari tisztképzés tiltása miatt a Hadiakadémia ebben az időszakban Magyar Királyi Szabályzat Ismertető Tanfolyam néven működött. Ugyanígy tiltás alá esett a vezérkar intézménye is, amelyet a Honvédelmi Minisztérium VI. Csoportfőnöksége alá bújttattak, a hadsereg alakításához és vezetéséhez szükséges minden szervezeti elemmel együtt.

A hadsereg zsoldos rendszerre történt kényszerű áttérése miatti krónikus létszámihiányon kényszertoborzással igyekeztek segíteni,¹⁸ azonban az 1925-ös pénzügyi helyzet miatt a legénységi létszám is csak 22 000 főt számlált.

A hadrafoghatóság folyamatos biztosítása érdekében fontos volt a fiatalabb korosztályok fegyveres felkészítése. 1923-ban „... az általános testnevelési kötelezettség örvé alatt” megteremtették a premilitáris kiképzés intézményét, a Levente-mozgalmat, amelyet az ellenőrző hatalmak a kezdetektől gyanakodva figyeltek.¹⁹

A rejtés időszaka II. – Fegyverzet, hadiipar

A honvédség alakulatai már hónapokkal az SZKEB érkezése előtt megkezdték a békeszerződés tiltása alá eső hadianyagok és a megengedett mennyiségen túli felszerelés elrejtését. Az akció eredményességét mutatta, hogy „... a több száz kiszállás során csak egy használhatatlan páncélvonatot, pár száz repülőbombát és elavult tüzérségi lövedéket, kézigránátot és kb. 450 puskát sikerült felfedezniük.”²⁰

17 Hf. Fólió 43.

18 Fentiek eredményeként a Nagykövetek Tanácsa 1926-ban megtiltotta a további toborzásokat. Hf Fólió 39., 45.

19 Hf. Fólió 42.

20 Hf. Fólió 55. A SZKEB elől elrejtett hadianyagok fő tételei az alábbiak voltak: 75 vagon tüzérségi lőszer, 2 darab páncélautó, 5 darab 30,5 cm-es mocsár, 70 darab tüzérségi löveg, 10 darab örvonatnak átnevezett páncélvonat, repülőgépek és motorjaik. Hajdú Ferenc – Sárhidai Gyula: A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézettől a Technológiai Hivatalig 1920–2005. Budapest, 2005. 25. o.

A különböző helyeken elrejtett hadianyagok megfelelő állapotban tartása és folytonos mozgatása rendkívül időigényes és költséges volt. A szállítások során és az ideiglenes tárolókban a felszerelés és fegyverzet hadihasználhatósága hamar csökkenni kezdett. A Magyarországon hiányzó fegyverzetet az importtilalom miatt csak rejtve lehetett behozni. Így került például Magyarországra több tucatnyi, fegyverzet nélkül vásárolt Renault F–17 harckocsi, amelyeket szántótraktorként importáltak.²¹

A lefegyverzés ellenintézkedéseként a békeszerződés által a honvédség számára nem engedélyezett fegyverzet (repülők, páncélos csapatok) polgári mezben történt alkalmazását (kereskedelmi repülés, karhatalmi alakulatok) valósították meg.

A Bizottság és Magyarország közötti neuralgikus pontnak leginkább a békeszerződés 115. cikkében meghatározottak számítottak.²² Az 1922. évi XI. törvénycikk Csepelen és a szomszédos Tétényben jelölte ki a létrehozandó Állami Hadianyaggyár telephelyeit, azonban az eleve decentralizáltan telepített hadiipar csak fiktiivén, névleg került egy vállalatba, a gyártás továbbra is négy helyen folyt.²³ A SZKEB tiltakozása nyomán a Nagykövetek Tanácsa 1923-ban a gyártást korlátozta, majd rövid időre teljesen be is szüntette. Hosszas tárgyalásokat követően végül a Tanács 1926. november 27-i határozatában hozzájárult a négy különálló üzem fenntartásához.

A fegyverzetet és hadiipart szabályozó törvényben meghatározták a magyar királyi honvédség és egyéb fegyveres testületek számára engedélyezett hadianyag mennyiségét is: 57 776 darab puska, 28 822 darab pisztoly, 21 461 kard, 560 darab géppuska, 600 darab géppisztoly, 70 darab aknavető és 129 darab löveg.²⁴

Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság működésének lezárása

A trianoni békeszerződés ellenőrzésének átadása a Népszövetség számára csak a katonai klauzulák teljesítését követően válhatott lehetővé, ahogyan ezt már 1925 márciusában a brit diplomácia is világossá tette a magyar politikai vezetés számára.²⁵

A Bizottság kifogásai az alábbiak voltak:

- a magyar fél általános obstruktív magatartást tanúsít;
- kikerüli a békeszerződés hadkötelezettség tiltásáról szóló 103. cikkelyt;
- a 115. cikkely megkötése ellenére nem egy állami vállalatban készülnek a fegyverek és lőszer;

21 Hajdú – Sárhidai: 26. o.

22 Bővebben lásd: Juhász Balázs: The Inter-Allied Military Commission of Control and the military control of Hungary between 1921 and 1927. *Hadtudományi Szemle*, 5. (2012.) 1–2. 53–54. o.

23 A löpörgyártás a fűzfői löpörgyárban, a löveg és aknavetőgyártás a diósgyőri ágyúgyárban, a kézi- és gépfegyvergyártás a budapesti Frommer gyárban, a lőszer és kézigranát gyártása a csepeli Weiss Manfréd gyárban történt. Hf. Fólió 56.

24 1922. évi XI. törvénycikk a Trianoni Békeszerződés katonai rendelkezései között foglalt egyes tilalmak és korlátozások végrehajtásáról, 1§. <https://net.jogtar.hu/ezertorveny?docid=92200011.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39> Megtekintés: 2019. február 8.

25 Magyarország már 1922. szeptember 18-án felvételt nyert a Népszövetségbe. Fűrj Orsolya: A brit diplomáciai jelenlét Magyarországon 1924 és 1941 között – A British Legation szervezete és működése. Debrecen, 2017. 43. o. PhD értekezés. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/241885/1_Doktori_ertekezes_Furj_Orsolya_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=y Megtekintés: 2019. február 8.

- a 135. cikkely ellenére nem biztosít minden szükséges dokumentumot az ellenőrzés számára;
- a magyar sajtóban folyamatos támadások érik a Bizottságot.²⁶

1925–1926 fordulójára kialakult a Nagykövetek Tanácsának véleménye, milyen feltételek teljesítése esetén szűnhet meg a katonai ellenőrzés.²⁷ Az ellenőrzés feloldásának legjelentősebb akadálya a már említett négy nagy hadiipari üzem egy vállalatban történő egyesítése volt, amelyet a kormányzó Horthy Miklós maga is elképzelhetetlennek tartott.²⁸ A SZKEB végül a Nagykövetek Tanácsának határozata szerint 1927. március 31-ig működött Magyarországon, tevékenységéről készült zárójelentését május 15-én adta ki. A Bizottság távozásakor, 1927 májusában a honvédség legény-ségi létszáma mindösszesen 22 000 fő volt.²⁹

A Népszövetségégisze alatt – lehetőség a korszerűsítésre

A SZKEB távozását követően az állandó helyszíni felügyeletet 1927. június 1-jétől a Népszövetség alkalmi vizsgálatainak rendszere váltotta fel: a Népszövetséghez benyújtott panasz esetén a vizsgálatot annak Tanácsa rendelhette el.³⁰ Ezzel tehát a haderő feletti szoros kontrol megszűnt Magyarországon, megkezdődhetett a hadsereg átszervezése, modernizálása.

A hazai katonapolitika a magyar kulturális, és gazdasági revíziós törekvésekre a kisantant esetleges válaszaként számolt a preventív háború megindításnak lehetőségével. A hadsereg azonban 1927-ben még a védelemre is képtelen lett volna. Az erőviszonyok rohamos javítása érdekében a december 20–23-i koronatanácsai üléseken a honvédség átszervezésére és megerősítésére megszületett a döntés a korszerű békehadrend 1928–1930 közötti létrehozására. E szerint a hadsereg békelétszámát az egyéb fegyveres testületek átadható állománnyal együtt 62 000 főre tervezték felemelni, 420 000 fős mozgósított haderő mellett.

Anyagi, felszerelési tekintetben az 1940-es évre, a személyi állomány létszáma és felkészítése tekintetében 1950-re jósolták ekkor a hadsereg felkészíthetőségét.

A kontrol lazulásának jegyében, 1928-ban megalakult a Legfelső Honvédelmi Tanács, amelynek célja a védelem kiépítése, korszerű hadvezetés és – háború esetén – a nemzet erőforrásainak maximálása volt.³¹

---

26 Uo. 44. o.

27 Brit vélemény szerint: „... a magyarok ugyan olyan jól tudják, mint mi, hogy a szövetségesek semmilyen módon nem tudják kikényszeríteni az akaratukat, újra és újra bizonyítják, hogy ha sokáig kitarthatnak, akkor a nagykövetek Tanácsa végül visszavonul”. Idézi: Fürj, im. 47. o.

28 Horthy ekként tájékoztatta álláspontjáról – nem hivatalosan – Sir Coleville Barclay brit nagykövetet: „Gondoljon csak bele, minden fegyverünket és lőszerünket egy Dunán lévő szigeten koncentrálni! Micsoda könnyű célpont lenne egy cseh pilótának!” Idézi: Fürj, im. 49. o.

29 Hf. Fólió 40.

30 Dombrádi Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség*. Budapest, 1987. 51. o.
vö. Juhász Balázs: i. m. 68. o.

31 Dombrádi – Tóth: i. m. 71. o.

A nehézfegyverek terén fennálló gyártási és beszerzési problémák megoldásában jelentett előrelépést az Olasz–Magyar Fegyverzeti Bizottság megalakulása 1928-ban, amelynek eredményeként az 1930-as években repülőgépek, harckocsik és vontatók kerülhettek a magyar királyi honvédséghez.³²

Az új lehetőségeknek megfelelően a hadkiegészítési rendszer is változott, 1931-től megkezdték a zsoldoshadereg leépítését, 1932-ben újra bevezették a hadkötelezettséget.

A haderő fejlesztésének újabb lépcsőjét 1935 után érte el:³³ megalakult a Légi-erő-parancsnokság, amely 1936-ra már három repülőezreddel rendelkezett.³⁴ A trianoni békeszerződés tiltása alá eső légvédelmi tüzérség is kilépett a folyamerők rejtéséből és 1936-ban önálló fegyvernemmé szervezték.³⁵ A vegyesdandárok hadrendi korszerűsítését szolgálta a kisharckocsi-századok létrehozása.³⁶ A tüzérvé javítása érdekében a vegyesdandárok aknavetőszázadait közepes tarackokkal fegyverezték át,³⁷ a huszárezredeket nehézpuskás szakasszal egészítették ki, a gyalogságot golyószóróval fegyverezték fel.

A haderő 1927–1937 közti modernizálásának eredményeként mind fegyverzetben, mind létszámban hatalmas előrelépés történt. A magyar királyi honvédség 1937. évi békehadrendjében már 85 332 fő szerepelt, vagyis ekkorra sikerült újra elérni a trianoni békeszerződés aláírásakor meglévő létszámot.³⁸ Gépesítettség tekintetében a vontatók, harckocsik és repülőgépek terén volt a legjelentősebb a hátrány a kisantanttal szemben, amelyek mennyisége és minősége inkább csak az új fegyvernemek kiképzési keretének biztosításhoz volt elegendő. A fejlesztés megindításához szükséges egymilliárd pengős beruházást 1938-ban hirdette meg Darányi Kálmán miniszterelnök.³⁹

Ekkor már folytak a tárgyalások a kisantanttal, amelynek eredményeként Magyarország fegyverkezési egyenjogúságának elismerésére a bledi egyezményben került sor. A magyar célok valójában a német érdekszférába tartozó Csehszlovákia megszállása esetén az Felvidék magyarlakta területeinek visszafoglalása volt, amihez – a több-arcvonalas háború elkerülése érdekében – első sorban Jugoszláviával kellett megegyezésre jutni. E célt szolgálta az 1938. augusztus 22-én Bledben parafált ideiglenes megegyezés, amelyben a meg nem támadás és a fegyverkezési egyenjogúság tekintetében minden kisantant állam megállapodott Magyarországgal.⁴⁰ A magyar haderő fejlesztése elől ezzel végleg elhárultak a korábbi nemzetközi jogi akadályok.

32 Az együttműködés előzménye már 1928. január 1-jén diplomáciai botrányt okozott, ugyanis osztrák vasutasok ekkor jelentették, hogy egy Olaszországból érkező szerelvényen gépalkatrészek helyett fegyverek érkeztek Szentgotthárdra. Ádám Magda: A kisantant 1920–1938. Budapest, 1981. 131–132. o. vö. Magyarország a második világháborúban – Lexikon A–Zs. Budapest, 1997. 348–349. o.

33 Tóth: i. m. 63–64. o.

34 HL. VKF anyag, 1283/eln. VI.-1. oszt. 1936.

35 Uo.

36 HL. VKF anyag, 2459/eln. VI.-1. 1937.

37 HL. VKF anyag, 105330/eln. VI.-1. oszt. 1935.

38 HL. VKF anyag, 6000/eln. 1/a.-1937. 1. sz. melléklet.

39 1938. évi XX. törvénycikk a honvédelem és a közgazdaság fejlesztéséről, egyes népjóléti beruházásokról s ezek költségeinek fedezéséről.

Összegzés

A SZKEB távozását követően, a Népszövetség időszakában az ellenőrzés formálissá vált. 1928-tól a hadsereg modernizálásának és átszervezésének legfőbb akadályát már a gazdasági korlátok jelentették. A korszerűsítési program eredményeként szervezési téren sikerült megteremteni egy, a kornak megfelelő hadsereg alapjait, amelyhez a szükséges pénzügyi források 1938-tól álltak rendelkezésre, a kisantanttal létrejött fegyverkezési megállapodással egy időben. Ekkortól datálható a magyar királyi honvédség újabb korszaka, az 1938. október 1-jétől életbe lépett Huba-hadrendtől, amely már 107 000 fős béke- és 250 000 fős hadiállománnyal készült a revízió megvalósítására.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

- Ádám Magda: A kisantant 1920–1938. Budapest, 1981. 265. o.
- Brandholtz, Harry Hill: Napló nem diplomata módra – Román megszállás Magyarországon. Budapest, 1993. 247. o.
- Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: A magyar királyi honvédség. Budapest, 1987. 461. o.
- Fürj Orsolya: A brit diplomáciai jelenét Magyarországon 1924 és 1941 között – A British Legation szervezete és működése. (PhD értekezés) Debrecen, 2017. 43. o.
https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/241885/1_Doktori_ertekezes_Furj_Orsolya_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=yMegtekintés: 2019. február 8.
- Hajdú Ferenc – Sárhidai Gyula: A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet a Technológiai Hivatalig 1920–2005. Budapest, 2005. 199 o.
- Halmosy Dénes et. al: Nemzetközi szerződések 1918–1945. Budapest, 429–432. o.
- A honvédség fejlődése a katonai ellenőrzési időszakban. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár I. 89. VKF 1929. 1. o. Hr. 1999.
- Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully S/S.-ben 1920. januárius–március havában. Budapest, 1920. I. k. 574. o.
- Juhász Balázs: The Inter-Allied Military Commission of Control and the military control of Hungary between 1921 and 1927. Hadtudományi Szemle, 5. (2012.) 1–2. 47–72. o.
- Magyarország véderéjének szervezete a jövőben. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: Tanulmánygyűjtemény 1970.
- Serfőző Zoltán: A Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság és az 1921–22-es magyar honvédelmi törvények. Acta Universitatis Szegediensis: Acta Historica, Tom. 102. (1995.) 59–68. o.
- Szabó Mária: Magyar–olasz kapcsolatok az első világháború után. Guidó Romanelli magyarországi küldetése (1919. május–november). Századok, 2007. 103–141. o.
- Tóth Sándor: A Horthy-hadsereg szervezete (1920–1944) I. Hadtörténelmi Közlemények, 1958. 1–2. 51–70. o.

---

40 Ausztria 1938. március 12-i megszállása teremtett új helyzetet a kisantant számára, amit a magyar külpolitika igyekezett kihasználni. A brit politika a Duna-medencére a német és olasz befolyás növekedésének gátjaként tekintett, így érdekeltté vált – Franciaországgal együtt – a kisantant és Magyarország közti ellentétek csökkentésében, ezért nyomás alá helyezte a kisantant országait. A tárgyalások során a határon túli magyar kisebbségek ügyein túl a megnemtámadási és fegyverkezési kérdések voltak napirenden. A kisebbségi kérdésben Csehszlovákiával nem sikerült megegyezni, így az egyezmény valójában nem lépett életbe. Bővebben lásd: Ádám Magda: im. 224–226. o. vö: Halmosy Dénes et. al: Nemzetközi szerződések 1918–1945. 429–432. o.